

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN TÜRKİYE'DEKİ FİLM DAĞITIMINA ETKİLERİ*

Erdal DAĞTAŞ**
Levent YAYLAGÜL***
Fatma KÜÇÜKKURT****

Özet: *Bu çalışmanın amacını, küreselleşme sürecinin Türkiye'deki sinema sektöründeki film dağıtımına etkileri oluşturmaktadır. Bunun için 2001, 2002 ve 2003 yılları göz önünde bulundurularak Türkiye sinema sektöründeki film dağıtım oranları nicel olarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, küreselleşme sürecinin etkisiyle Türkiye film pazarı, dünya sinema pazarının bütünleşik bir parçası haline gelmiştir. Bununla birlikte, bu pazarın küresel Amerikan firmalarının kontrolünde olması da ulaşılan bir diğer sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.*

Anahtar Sözcükler: *Küreselleşme, sinema endüstrisi, film dağıtımı, tekelleşme, pazar, çapraz mülkiyet, yatay ve dikey bütünleşme.*

THE INFLUENCES OF THE GLOBALIZATION PROCESS ON THE FILM DISTRIBUTION IN TURKEY

Abstract: *The aim of this study which consists of the globalization process' influences on the film distribution in Turkish cinema sector. The proportions of the film distribution in the Turkish cinema sector which are analyzed quantitatively to take into consideration the years of 2001, 2002 and 2003. According to findings from which obtained the research, the Turkish film market which has become integrated a part of the world cinema market. However, this market has been controlled by the American firms which is reached the another result of this study.*

Keywords: *Globalization, cinema industry, film distribution, concentration, marketplace, cross ownership, horizontal and vertical integration.*

* Bu makale, Bahçeşehir Üniversitesi tarafından 24-26 Haziran 2004 tarihleri arasında düzenlenen **Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler-VI. "Tarih ve Seyir"** sempozyumunda sunulan bildirinin, gözden geçirilerek genişletilmiş halidir.

**Yard.Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Bölümü

*** Dr.

**** Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN TÜRKİYE'DEKİ FİLM DAĞITIMINA ETKİLERİ

1. Giriş

Bu araştırmada, küreselleşme sürecinin Türkiye sinema sektöründeki film dağıtımına etkileri ele alınmaktadır. Öncelikle küreselleşmenin ne olduğu ve sinema endüstrisi için ne anlama geldiği irdelenmektedir. Ayrıca, küreselleşme sürecinde dünya sinema pazarının yapılış ve bu endüstriye egemen olan şirketlerin kimler olduğu bu çalışmada ele alınan önemli noktalardan birini oluşturmaktadır. Daha sonra da bu süreç, Türkiye'de 2001-2002 ve 2003 yıllarında gerçekleştirilen film dağıtımının nicel verileri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bu firmaların Türkiye'deki film üretim ve dağıtım pazarına etkileri, sözü edilen yıllarda Türkiye'deki film dağıtım süreci, ithalatçı yapımçı firma, işletmeci ya da dağıtımçı firmaların Türkiye pazarlarındaki durumları ve faaliyetleri göz önünde bulundurularak incelenmektedir.

2. Küreselleşme ve Sinema Pazarı

Küreselleşme kapitalist üretim, dağıtım, bölüşüm ve tüketim ilişkilerinin bütün dünyada egemen olmasıdır. Bu ekonomik sistem, siyasal olarak ulus-devletlerden oluşmaktadır (Barker, 1999: 34). Ancak bu süreçte çok az sayıdaki ulus-aşırı (transnational) şirket, küresel üretim, dağıtım, bölüşüm ve tüketim şebekelerini kontrol etmektedir. Dünyadaki bütün ekonomik birimlerin yarısı, yüz kadar ulus-aşırı şirket tarafından oluşturulmuştur. Bu şirketler bütün ekonomik çıktılarının (outputs) 1/3'ü ile 1/2'sini üretmektedirler. Bunlar arasında Royal Dutch Shell, Ford ve General Motors gibi şirketler ön sırada gelmektedir (Webster, 1995).

Çokuluslu şirketler, dünya üzerinde beş alanda tekel durumundadırlar. Bunlar, (1) Teknoloji, (2) Finansman, (3) Yeryüzündeki doğal kaynaklar, (4) Kitle imha silahları, (5) Kitle iletişim araçları/medya ve kültür alanında faaliyet gösteren tekellerdir (Amin, 2000: 42-44).

1980'lere kadar sinema sektörü, ağırlıklı olarak ulusal sınırlar içinde faaliyet gösterilen bir alan olarak öne çıkmıştır. Gerçi bu dönemde de her ne kadar filmler ithal ve ihraç edilmesine rağmen, sektörün mülkiyeti ve düzenleme biçimi ulusal sınırlar içerisinde gerçekleştirilmekteydi. 1980'lerin başından itibaren IMF, Dünya Bankası ve ABD yönetiminin baskıları sonucu deregülasyon (yasal düzenlemelerin kaldırılması) ve özelleştirmeler yaşanmıştır. Time-Warner ve Disney gibi şirketler, 1990'ların başında gelirlerinin yüzde 15'ini yurt dışı satışlarından elde ederken; 1990'ların sonuna gelindiğinde bu oran yüzde 35'lere çıkmıştır (McChesney, 2000: 59).

Bugün dünya pazarını kontrol eden ABD’de, sinema en büyük eğlence endüstrilerinden ve gelir kaynaklarından biri haline gelmiştir. ABD’deki sinema sektöründe, çok sayıda film üretilerek, farklı yaş grupları ve kültürdeki izleyicilerin haz ve beğenilerine seslenilmeye çalışılmaktadır. ABD sahip olduğu ekonomik ve teknolojik üstünlük sayesinde, sinema alanında da kârlarını arttırmaya devam etmektedir. Hollywood’da onlarca yıldır faaliyet gösteren firmalar, yatay ve dikey olarak bütünleşerek üretim, dağıtım ve gösterim (tüketim) süreçleri üzerinde egemenliklerini kurmuşlardır.

Sinema, ABD’deki en verimli endüstrilerden birisidir. Film yapım sürecindeki maliyetlerin artması karşısında, satışlar ve kârlar da artmaktadır. Kâr, sadece izleyicilere satılan biletten değil; video, VCD, DVD gibi teknolojilere dayalı olarak uluslararası dağıtım sürecindeki tekel sayesinde gerçekleştirilmektedir. Büyük stüdyolar televizyon sektörüyle de birleşerek, buralarda yayınlanmak üzere B sınıfındaki filmler de üretmektedirler. Bunun en tipik örneği, News Corporation’un Twentieth Century Fox şirketini bünyesine katmasıdır. Diğer yandan, Time Warner şirketi, televizyon alanına da el atmıştır. Viacom şirketi ise, Paramount ile ortak olmuştur.

ABD şirketlerinin sinema sektöründeki önemli gelir kaynaklarından birini de, uluslararası dağıtım alanı oluşturmaktadır. Çünkü sinema, bütün dünyada en popüler eğlence biçimlerinden biri olarak önem kazanmıştır. ABD nüfusu 300 milyon dolayında iken, dünya nüfusu 6 milyar civarındadır. ABD, bütün dünyaya film ihraç etmektedir. Film sektöründe, ABD’nin büyük bir ticari üstünlüğü vardır. Hollywood stüdyoları, uluslararası pazarları kendi bünyelerindeki ya da ortak oldukları dağıtım şirketleri aracılığıyla kontrol etmektedir. Örneğin, Fox şirketinin *True Lies* (Gerçek Yalanlar) filmi ABD iç pazarında bilet satışlarından 145 milyon dolar gelir sağlamışken; aynı film dış dağıtımda 115 milyon dolar gelir sağlamıştır.

Bununla birlikte, ABD için uluslararası film pazarındaki en büyük engeli Avrupa Birliği (AB) oluşturmaktadır. AB,1991 yılında aldığı bir kararla, ABD’den ithal edilen kültürel mallara yönelik belli bir kota uygulamaktadır.

Sinema sektöründe küresel çapta faaliyet gösteren başlıca yedi büyük firma dikkat çekmektedir. Bu şirketler, dünyadaki sinema pazarının yüzde 85’ini kontrol etmektedirler:

- (1) Western Electric ile ortak olan Time Warner şirketi (eski adıyla Warner Brothers),
- (2) Viacom şirketine ait olan Paramount (Viacom bu şirketi 1994 yılında 9.7 milyar dolara satın almıştır),
- (3) Walt Disney şirketine ait Buena Vista (Bu şirketin bünyesinde Walt Disney Pictures, Touchstone Pictures, Hollywood Pictures ve Miramax bulunmaktadır),

(4) Universal (MCA/Seagram's),

(5) Twentieth Century Fox (1980'lerin ortalarında Rupert Murdoch tarafından satın alınmıştır. Bu stüdyo, ayrıca 1986'da faaliyete geçen Fox televizyon şirketinin yayımlarını da hazırlamaktadır),

(6) Columbia (Sony) (Sony, Columbia şirketini 1989 yılında Coca Cola şirketinden 3.4 milyar dolara satın almıştır),

(7) MGM (Metro Goldwyn Mayer) (1992 yılında Fransız Lyonnais Bankası tarafından satın alınmıştır).

Bu büyük yedi şirkete ek olarak sinema endüstrisinde birkaç bağımsız stüdyo da bulunmaktadır. Bunlara Orion Pictures, Castle Rock, New Line Cinema örnek olarak gösterilebilir.

Bu bağlamda, sinema sektörünün oligopolistik bir görünüm sergilediğinden söz etmek mümkündür. Küresel pazar, yukarıda sözü edilen yedi şirket arasında bölüşülmüştür. Bu yapı, piyasaya yeni girişimcilerin girmesini engellemektedir. Bu yedi şirket arasında, diğer yatırımların alanları da göz önünde bulundurularak çapraz mülkiyet ilişkileri ile bağlantıları kurulmuştur. Bir başka deyişle, yatay ve dikey bütünleşme sonucunda üretim, dağıtım ve gösterim (tüketim) aşamalarının bu sermaye grupları tarafından kontrol edildiğinden söz edilebilir (Demers, 1999).

Bu stüdyoların, 1999 yılı itibarıyla pazar payları şu şekilde oluşmuştur: Disney yüzde 18.6, Warner Bros yüzde 15.9, Paramount yüzde 14.2, Universal yüzde 13.5, Fox yüzde 10.1, Tristar yüzde 5.2, Columbia yüzde 4.7, MGM yüzde 2.5.

Bu verilere göre, sinema pazarının yoğunlaştığından söz edilebilir. Yukarıda da anıldığı gibi, bu yedi şirket sinema pazarının yüzde 85'ini kontrol etmektedir. Bununla birlikte, ürünlerdeki farklılaşmaya rağmen, film stüdyoları çapraz promosyon, yatay/dikey bütünleşme ve fiyat kontrolü ile benzer pratikleri yerine getirmektedirler. Sonuçta, endüstri ve pazar yoğunlaşmıştır. Bu durumda, yeni şirketlerin pazara girmesi kolay gözükmemektedir. Düzenleme faaliyetleri ise, tekelleşme ve yoğunlaşmayı engelleyememektedir. Beraberinde teknolojik gelişmeler de, endüstriyi etkilemektedir. Aslında teknolojik gelişmeler, kapitalist pazar mantığına uygun olarak ortaya çıkmaktadır (Albarran, 1996: 123-136).

Türkiye'de film sektörünün yıllık ortalama cirosu 105 trilyon TL'ye (150 milyon dolara) ulaşmıştır. Warner Bros (WB) ve United International Pictures (UIP), ulusal pazarlardan biri olan Türkiye'de; 1981 yılından günümüze değin başta ABD yapımı filmler olmak üzere, farklı ülke yapımı filmlerin dağıtımını yapmaktadır. Bu çalışmada, WB ve UIP, gerek kendi aralarında gerekse sektördeki diğer şirketlerin

sinema sektörü içinde kapladıkları alan açısından da karşılaştırılmaktadır. 2001, 2002 ve 2003 yılında Türkiye sinemalarında dağıtımı yapılan toplam film sayısı dikkate alınarak yapılan karşılaştırma sonucunda; UIP, WB ve bu firmalar dışında kalan diğer firmaların gösterime sundukları film adedi, filmin yapımcı ülkesi ve kopya başına topladığı izleyici açısından yıllara göre gösterdiği dağılım oranları ortaya konmaktadır. Elde edilen verilere göre, WB ve UIP'nin kapsadığı alan nicel olarak saptanmakta ve böylece küreselleşme sürecinin Türkiye sinema sektöründe gerçekleştirilen dağıtımın nasıl yapılandığı üzerindeki etkileri yorumlanmaktadır.

3. Araştırmanın Bulguları

3.1. İthalatçı -Yapımcı Firmaların Analizi

Türkiye'de film ithalatçısı ya da yapımcısı olarak 2001 yılı içinde 33; 2002 yılı içinde 31; 2003 yılı içinde ise 36 firma faaliyette bulunmuştur. İncelenen yıllar dikkate alındığında, her yıl düzenli olarak faaliyette bulunan firmaların yanı sıra, pazara sadece bir yıl için giren firmalar da bulunmaktadır (Bkz. Ek-1). Örneğin, Can Film, BKM, İFR, Sinegraf, 7. Sanat 2001 yılı içinde; TMC, Co P., White P., PTT Film, NBC ve Atadeniz sadece 2002 yılı içinde Türkiye'de faaliyet gösteren firmalar olarak öne çıkmıştır. Bu nedenle, son üç yıl içinde farklı isimler altında etkinlikte bulunan toplam ithalatçı ya da yapımcı firma sayısı 65 olarak saptanmıştır. Her yıl en az 30 civarında ithalatçı-yapımcı firmanın faaliyette bulunduğu Türkiye'de; WB, UIP ve Özen Film'den oluşan üç firmanın toplam ithal edilen ya da üretilen film adedi içindeki payı, ortalama yüzde 50'dir (Bkz. Tablo-1 ve Tablo-2). 2001-2002 ve 2003 yılı verilerine göre, 2001 yılı itibariyle Türkiye'de gösterime giren her 100 filmin 46'sı WB+UIP, 16'sı Özen Film, 54'ü diğer firmalar (WB+UIP+Özen Film dışındaki firmalar); 2002'de her 100 filmin 33'ü WB+UIP, 17'si Özen Film, 50'si diğer firmalar; 2003'de ise her 100 filmin 27'si WB+UIP, 19'u Özen Film, 64'ü diğer firmalar tarafından elde edilmiştir. İthal edilen ya da üretilen toplam film sayısı içinde Türkiye ve Türkiye ortaklı film oranı, Tablo-3'den de gözlemleneceği üzere yüzde 10'u geçmemektedir. ABD, ABD ortaklı ve ABD dışında kalan diğer ülke yapımı filmlerin yüzde 90 ile yer aldıkları Türkiye'de, ithalatçı-yapımcı statüsü ile faaliyet gösteren firmaların büyük çoğunluğunun yabancı yapım filmlere yöneldikleri dikkati çekmektedir. Türkiye'de, 2001'de 33 firmadan 10'u (yüzde 30'u), 2002'de 31 firmadan 17'si (yüzde 55'i), 2003'de 36 firmadan 21'i (yüzde 58'i) hiçbir Türkiye veya Türkiye ortaklı filmin üretilmesi faaliyeti içinde yer almamış; sadece yabancı ülke yapımı filmlere (ABD, ABD ortaklı ve diğer yabancı ülkeler) yönelmişlerdir (Sinema Gazetesi, 24-30 Ocak 2002; 18-24 Ocak 2003; 30 Ocak-12 Şubat 2004).

WB, UIP ve Özen Film dışında kalan diğer firmaların bir kısmı sadece bir film ile pazara girmişlerdir. Her 100 filmde ortalama 17 film bu firmalar tarafından sağlanmıştır. Bir film ile pazara giren firmalar, Türkiye yapımı veya Türkiye ortaklı film üretimine yönelmişlerdir (Bkz. Tablo-4).

WB ve UIP kendi aralarında kıyaslandıklarında; UIP'nin, WB'dan daha fazla Türkiye sinema pazarına nüfuz ettiği görülmektedir (Bkz. Tablo-2). UIP, özellikle ABD'nin ortağı olduğu yabancı ülke yapımı filmlerin elde edilmesinde, WB'dan daha fazla paya sahiptir. 2001 yılında WB 1, UIP 2; 2002 yılında WB 1, UIP 8; 2003 yılında WB 2, UIP 8 adet ABD ortaklı filmi Türkiye pazarına izlenmek üzere sunmuştur (Sinema Gazetesi, 24-30 Ocak 2002; 18-24 Ocak 2003; 30 Ocak-12 Şubat 2004).

Tablo-1: Firmaların ve Dağıttıkları Filmlerin Sayılarının Yıllara Göre Dağılımları

Firma Adı	2001	2002	2003
UIP	26	30	28
WB	20	25	22
Özen Film	25	28	36
A&P Filmcilik	14	7	7
Umut Film	13	15	12
Film Pop	10	13	9
Medyavizyon	8	7	6
Belge Film	8	6	6
İrfan Film	3	2	-
New Films	3	11	13
Sanmal Film	2	-	-
Piano Film	2	-	-
Denk Ajans-Alkazar	-	2	-
Denk Ajans	-	-	2
Chantier Films	-	4	5
Vizyon F.-Sinétel	-	2	-
R Film	-	2	-
Pi Film	-	-	4
ANS	-	-	2
Barbarian Türk	-	-	3
Bir Film	-	-	10
Akasya Film	-	-	2
AFS	-	-	2
Diğer firmalar*	20	14	19
Toplam	154	168	188

* Bir adet film ithal eden ya da üreten firmalar

Tablo-2: İthalatçı ya da Yapımcı Firmaların Toplam Film Dağıtımları İçindeki Sıklık Oranları

Firma Adı	2001	2002	2003
	%	%	%
UIP	17	18	15
WB	13	15	12
Özen Film	16	17	19
A&P Filmcilik	9	4	4
Umut Film	9	9	6
Film Pop	7	8	5
Medyavizyon	5	4	3
Belge Film	5	4	3
İrfan Film	2	1	-
New Films	2	7	7
Sanmal Film	1	-	-
Piano Film	1	-	-
Denk Ajans-Alkazar	-	1	-
Denk Ajans	-	-	1
Chantier Films	-	2	3
Vizyon F.-Sinétel	-	1	-
R Film	-	1	-
Pi Film	-	-	2
ANS	-	-	1
Barbarian Türk	-	-	2
Bir Film	-	-	5
Akasya Film	-	-	1
AFS	-	-	1
Diğer firmalar*	13	8	10

* Bir adet film ithal eden ya da üreten firmalar

Tablo-3: İthalatçı-Yapımcı Firmalar Tarafından Getirilen Filmlerin Yapım Ülkelerine Göre Dağılım Oranları

Yıllar	ABD YAPIMI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		ABD ORTAKLI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		DİĞER YABANCI YAPIM FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		TÜRKİYE YAPIMI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		TÜRKİYE ORTAKLI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		TOPLAM FİLM SAYILARI
2001	90	59	12	8	33	21	16	10	3	2	154
2002	92	55	27	16	39	23	7	4	3	2	168
2003	77	41	35	19	59	31	13	7	4	2	188

Tablo-4: Bir Film ile Pazara Giren İthalatçı-Yapımcı Firmaların Filmin Yapım Ülkesine Göre Dağılım Oranları

Yıllar	ABD YAPIMI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		ABD ORTAKLI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		DİĞER YABANCI YAPIM FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		TÜRKİYE YAPIMI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		TÜRKİYE ORTAKLI FİLMLERİN SAYILARI ve ORANLARI (%)		Bir Film İle Pazara Giren Firma Sayısı
2001	-	-	-	-	5	25	13	65	2	10	20
2002	1	7	-	-	5	36	5	36	3	21	14
2003	1	5	-	-	5	26	10	53	3	16	19

3.2. İşletmeciler/Dağıtım Firmalarının Analizi

Türkiye’de film işletmecisi ya da dağıtıcısı olarak 2001 yılı içinde 14, 2002 yılı içinde 17, 2003 yılı içinde 16 firma faaliyette bulunmuştur. Film ithalatçısı ya da yapımcısı firmaların analizinde de görüldüğü gibi, her yıl düzenli olarak faaliyette bulunan işletmeciler ya da dağıtım firmalarının yanı sıra, pazara sadece bir yıl için giren ve diğer yıllarda faaliyet göstermeyen firmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Leya Film sadece 2002 yılında faaliyette bulunmuştur. Her yıl en az 14 civarında işletmeciler ya da dağıtım firmasının faaliyette bulunduğu Türkiye’de; WB, UIP ve Özen Film’den oluşan üç firmanın toplam dağıtılan film adedi içindeki payı, ortalama yüzde 73’dür (Bkz. Tablo-5 ve Tablo-6). Son üç yılın verileri incelendiğinde, her 100 filmde ortalama 50 filmin WB+UIP; 25 filmin Özen Film, 25 filmin ise WB+UIP ve Özen Film dışında kalan firmalar tarafından dağıtıldığı görülmektedir.

Tablo-5: İşletmeciler/Dağıtım Firmalarının Toplam Film Sayısına Göre Dağılımları

Firma Adı	2001	2002	2003
Özen Film	44	37	41
WB	41	42	46
UIP	36	43	38
A&P Filmcilik	14	8	9
Belge Film	5	5	6
Umut Film	4	6	7
New Films	3	12	14
Medyavizyon	-	2	-
Chantier Film	-	4	5
Denk	-	2	2
Galata	-	-	-
Bir	-	-	11
Monad	-	-	-
Alfa	-	-	-
Pi	-	-	2
Barbarian	-	-	3
Diğer firmalar*	7	7	4
Toplam	154	168	188

* Bir adet film dağıtan firmalar

Tablo-6: Film Sayılarının İşletmeci/Dağıtımçı Firmalara Göre Dağılım Oranları

Firma Adı	2001 %	2002 %	2003 %
Özen Film	29	22	22
WB	27	25	25
UIP	23	26	20
A&P Filmcilik	9	5	5
Belge Film	3	3	3
Umut Film	2	4	4
New Films	2	7	6
Medyavizyon	-	1	-
Chantier Film	-	2	3
Denk	-	1	1
Galata	-	-	-
Bir	-	-	6
Monad	-	-	-
Alfa	-	-	-
Pi	-	-	1
Barbarian	-	-	2
Diğer firmalar*	5	4	2

Türkiye’de dağıtım faaliyetinde bulunan firma sayısı, ithalatçı ya da üretici firma sayısının yaklaşık yüzde ellisini oluşturmaktadır. Firmalar arası işbirliği gereği, film ithalatçısı ya da yapımcısı firmaların bir kısmı, filmlerinin sinema salonlarındaki gösterimi için başka firmalara başvurmaktadır.

Yerli sermayeli firmaların birbirleri ile kurduğu işbirliğinin yüzde 50 civarında olduğu gözlemlenmektedir. İthalatçı-yapımcı yerli firmalar, dağıtım için, WB’la UIP’ye oranla daha fazla çalışmaktadır (Bkz. Tablo-7). Örneğin, 2003 yılında WB; 7 Türkiye, 1 Türkiye ortaklı filmin dağıtımını üstlenmiştir (Sinema Gazetesi, 30 Ocak 12 Şubat 2004). 2002 yılında da ithalatı Umut Sanat tarafından gerçekleştirilen *Öldüren Kadın* filmi, WB tarafından dağıtılmıştır. Benzer şekilde, Özen Film’in de başka

firmalar tarafından ithal edilen ya da üretilen 8 filmin dağıtımını üstlendiğine rastlanılmaktadır (Sinema Gazetesi, 24-30 Ocak 2003).

WB'un, 2001' de dağıttığı 41 filmin 20'si (yüzde 49'u), 2002'de 42 filmin 25'i (yüzde 60), 2003'de 46 filmin 22'si (yüzde 49) kendi girişimiyle getirdiği filmlerden oluşmaktadır. Filmlerini dağıttığı diğer firmaların sayısı; 2001'de 6, 2002'de 5, 2003'de 12'dir. UIP'nin 2001'de dağıttığı 36 filmin 26'sı (yüzde 72), 2002'de 43 filmin 30'u (yüzde 70'i), 2003'de 38 filmin 28'i (yüzde 74'ü) kendi getirdiği filmlerden oluşmaktadır. Filmlerini dağıttığı diğer firmaların sayısı, 2001 ve 2002'de 1; 2003'de ise 2'dir (Bkz. Tablo-7).

Tablo-7: Firmalar Arası İşbirliğinin Dağılım Oranları

Firmalar Arası İşbirliği	2001 Film Adedi ve Oranı %		2002 Film Adedi ve Oranı %		2003 Film Adedi ve Oranı %		Toplam Film Adedi ve Oranı %	
WB-WB	20	13	25	15	22	12	67	13
TR-WB	21	14	17	10	24	13	62	12
UIP-UIP	26	17	30	18	28	15	84	16
TR-UIP	10	6	13	7	10	5	33	7
TR-TR	77	50	83	50	104	55	264	52
Toplam	154	100	168	100	188	100	510	100

*Tabloda yazılan ilk firma, ithalatçı ya da yapımcı firma; ikinci firma ise işletmeci ya da dağıtımçı firmadır.

Firmalar, yabancı büro (WB-UIP) ve Türk sermayeli (TR) olarak ayrılmıştır. Yerli ve yabancı firmalar arasındaki işbirliği açısından dikkati çeken durum, ithal edilen filmin dağıtımını için her yıl aynı firmalarla çalışılmasıdır. Örneğin, 2001 ve 2002 yılı içinde ithalatı Film Pop tarafından yapılan filmlerin sinema salonlarına dağıtımını, sadece UIP tarafından gerçekleştirilmiştir. Umut Sanat, Medyavizyon, BKM, AFS, Filma Cass, Co P., Mine Film, White P. ve AFS tarafından ithal edilen ya da üretilen filmlerin dağıtımını ise WB yapmıştır (Bkz. Tablo-8 ve Tablo-9).

Tablo-8: Filmleri WB Tarafından Dağıtılan Firmalar

Firma İsmi	2001 Film Adedi	2002 Film Adedi	2003 Film Adedi
Umut Sanat	9	9	5
Medyavizyon	8	5	6
BKM	1	-	-
İFR	1	-	-
AFS	1	1	2
Filma Cass	1	-	1
White P.	-	1	-
Co P./Mine Film	-	1	-
Hodri Meydan	-	-	1
TürkFilm	-	-	1
ANS	-	-	1
Erler Film	-	-	1
Akasya	-	-	1
NNACO	-	-	1
PRA	-	-	1
Sar-an Film	-	-	1
Toplam	21	17	24

Tablo-9: Filmleri UIP Tarafından Dağıtılan Firmalar

Firma İsmi	2001 Film Adedi	2002 Film Adedi	2003 Film Adedi
Film Pop	10	13	9
TRT	-	-	1

4. Sonuç ve Değerlendirme

Sinema, küresel çapta işleyen büyük bir endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sinema alanında, büyük film şirketleri egemendir. Üretim, dağıtım ve gösterim (tüketim) yapılarına bakıldığında, bu büyük şirketlerin bütün süreci kontrol ettikleri görülmektedir. 2001-2002 ve 2003 yılı verilerine göre; Türkiye’de film ithalatı-yapımcılığı-dağıtımcılığı ya da işletmeciliği alanının en az yüzde 46’lık kısmında başlıca üç firma egemen durumdadır. İthalatçılık ya da yapımcı firma sayısının en fazla 36 olduğu Türkiye’de, üç büyük firma dışında kalan çok sayıda firma faaliyette bulunmaktadır.

İthalatçı ya da yapımcı firmalar tarafından, sinema salonlarında gösterime sunulmak üzere üretilen Türkiye ve Türkiye ortaklı filmlerin oranı yüzde 10’dur. İthalatçı ya da dağıtımcı firmalarca elde edilen film sayısının yüzde 90’ı ABD, ABD ortaklı veya ABD dışındaki diğer ülke yapımı filmlerdir. UIP, getirdiği ABD ortaklı film sayısını giderek arttırmıştır. Ayrıca, 2003 yılında, Türkiye ve Türkiye ortaklı film dağıtım alanına 2 film ile girmiştir. WB, ABD ortaklı filmlerin ithalatı yerine; dağıtım alanına yönelmektedir. Ayrıca, diğer yabancı ülke yapımı (sadece ABD ve ABD ortaklı filmlerin dışında kalan) ve yalnız Türkiye ve Türkiye ortaklı filmlerin dağıtımdaki payı, 2001 yılına göre son iki yılda önemli oranda artmıştır. İlk üç firmadan biri olan ve ithalatçı ya da yapımcı firma olarak ortalama 27 film payına sahip Özen Film, son üç yıl içinde sadece 1 adet Türkiye yapımı filme yönelmiştir. Türkiye veya Türkiye ortaklı filmlerin dağıtımında da 2001’deki yüzde 53’lük payı; 2002’de yüzde 40, 2003’de ise yüzde 18’e düşmüştür. Özen Film’in çekildiği alana WB girmiştir. Türkiye’de tek başına veya Türkiye ortaklı film yapımcılığına yönelen firmaların çoğu, genelde tek film ile pazara girmektedir. Bu filmlerin dağıtımında, yapımcı firmaların kendisi, bir başka deyişle Özen Film ve WB etkilidir. Bu firmaların dışında, Türkiye tek başına ve Türkiye ortaklı filmlerinin dağıtımında sözü edilen üç firma dışında kalan bir iki firma daha vardır.

Görüldüğü üzere Türkiye film dağıtım pazarında, Amerikan dağıtım şirketleri olan WB ve UIP egemen konumdadır. Küreselleşme süreciyle Türkiye film pazarı, dünya sinema pazarının bütünleşik bir parçası haline gelmiş ve bu pazar, küresel Amerikan firmaları tarafından kontrol edilmeye başlamıştır.

Ek-1: Türkiye'de Sinema Alanında Faaliyet Gösteren Firmaların Yıllara Göre Listesi

2001

2002

2003

İthalat-Yapım	İşletme-Dağıtım	İthalat-Yapım	İşletme-Dağıtım	İthalat-Yapım	İşletme-Dağıtım
A&P	A&P	A&P	A&P	A&P	A&P
AFS	Belge	AFS	Akademi	Acebrook	Alfa
Arzu	Can	Akademi	Belge	AFS	Barbarian
Avşar	Denk	Alkazar	Bir Film	Akasya	Belge
Belge	Galata	Atadeniz	Chantier	Alfa	Bir
BKM	New Films	Belge	Denk	ANSBarbarian	Chantier
Can	MKM	Bir Film	Leya	Barbarian	Denk
Denk	Monad	Chantier	Medyavizyon	Belge	Galata
Film Pop	Özen Film	Co P.	New Films	Bir	Monad
Filma Cass	Sinevizyon	Denk	Özen Film	Chantier	New Films
Galata	UIP	Film Pop	Pera	Denk	Özen
Haylaz	Umut	Filma Cass	Pi Film	Ekip	Pera
IFR	WB	İrfan	R Film	Erler	Pi
Inci	Yedinci Sanat	Mavi	UIP	Film F	UIP
İrfan		Medyavizyon.	Umut Sanat	Film Pop	Umut Sanat
Mavi		Mine	WB	Filma Cass	WB
Medyavizyon		NBC	Yeni Güven	Fono	
MKM		New Films		Galata	
Monad		Özen		Hodri Meydan	
New		Pi Filmcilik		Maraton	
Özen		PTT Film		Medyavizyon	
Pan		R Film		Monad	
Piano		Sinetel		New Films	
Plato		TMC		NNACO	
Sanmal		UFP		Özen Film	
Sinegraf		Umut Sanat		Pera	
Sinevizyon		UIP		Pi Filmcilik	
UIP		WB		PRA	
Umut Sanat		White P.		R Film	
WB		Vizyon		Sar-an	
Yedinci Snt.		Yeni Güven		TRT	
Yeni S.				Türkfilm	
Yeni Yapım				UIP	
				Umut Sanat	
				Vizyon Film	
				WB	

KAYNAKÇA

- Albarran, A. B. (1996). *Media Economics: Understanding Markets, Industries and Concepts*. Ames: Iowa State University Press.
- Amin, S. (2000). *Değişim Halindeki Dünya Sistemi*. Çeviren: Fikret Başkaya. Ankara: Cantekin.
- Barker, C. (1999). *Television, Globalization and Cultural Identities*. Philadelphia: Open University Press.
- Demers, D. (1999). *Global Media Menace or Messiah?*. New Jersey: Hampton Press.
- McChesney, R. W. (2000). "The Global Media Giants". İçinde: Robin Anderson and Lance Strate (Ed.), *Critical Studies in Media Commercialism*. New York: Oxford University Press.
- Sinema Gazetesi*, 24-30 Ocak 2002.
- Sinema Gazetesi*, 18-24 Ocak 2003.
- Sinema Gazetesi*, 30 Ocak-12 Şubat 2004.
- Webster, F. (1995). *Theories of Information Society*. London and New York: Oxford University Press.